Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 12.02.1980, sp. zn. 5 Tz 143/79, ECLI:CZ:NS:1980:5.TZ.143.1979.1

Číslo: 41/1980

Právní věta: K otázke primeranosti nutnej obrany v zmysle § 13 Tr. zák. z hladiska použitého prostriedku a z hladiska škody spôsobenej útočníkovi. Intenzita obrany a teda primeranosť obrany intenzite útoku nie je závislá od použitého prostriedku, ale od toho, ako ho brániaci sa použije. Z hladiska škody sa primeranosť obrany posudzuje porovnaním škody, ktorá bola spôsobená útočníkovi, a škody, ktorá hrozila záujmu chránenému Trestným zákonom. Aká škoda hrozila a či škoda spôsobená útočníkovi nebola zrejme neprimeraná škode hroziacej z útoku sa posudzuje podla objektivných okolností prípadu i podla predstáv brániaceho sa odôvodnených týmito objektívnymi okolnosťami. Od brániaceho sa nemožno žiadať, aby vyčkával a spoliehal sa na náhodu, že škoda, ktorá objektívne i podla jeho predstavy z útoku hrozí nenastane, a aby nepoužil premerané a dostupné prostriedky, aby hroziaci útok znemožnil a útočníka zneškodnil.

Soud: Nejvyšší soud SSR

Datum rozhodnutí: 12.02.1980

Spisová značka: 5 Tz 143/79

Číslo rozhodnutí: 41

Číslo sešitu: 7-8

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Nutná obrana

Předpisy: 140/1961 Sb. § 13
§ 222 odst. 1

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 41/1980 sb. rozh.

K otázke primeranosti nutnej obrany v zmysle § 13 Tr. zák. z hľadiska použitého prostriedku a z hľadiska škody spôsobenej útočníkovi.

Intenzita obrany a teda primeranosť obrany intenzite útoku nie je závislá od použitého prostriedku, ale od toho, ako ho brániaci sa použije.

Z hľadiska škody sa primeranosť obrany posudzuje porovnaním škody, ktorá bola spôsobená útočníkovi, a škody, ktorá hrozila záujmu chránenému Trestným zákonom. Aká škoda hrozila a či škoda spôsobená útočníkovi nebola zrejme neprimeraná škode hroziacej z útoku sa posudzuje podľa

objektivných okolností prípadu i podľa predstáv brániaceho sa odôvodnených týmito objektívnymi okolnosťami. Od brániaceho sa nemožno žiadať, aby vyčkával a spoliehal sa na náhodu, že škoda, ktorá objektívne i podľa jeho predstavy z útoku hrozí nenastane, a aby nepoužil premerané a dostupné prostriedky, aby hroziaci útok znemožnil a útočníka zneškodnil.

(Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR z 12. 2. 1980 sp. zn. 5 Tz 143/79.)

Na základe sťažnosti pre porušenie zákona, ktorú podal generálny prokurátor SSR, Najvyšší súd SSR zrušil rozsudok Krajského súdu v Bratislave z 13. decembra 1978 sp. zn. 8 To 648/78 i rozsudok Okresného súdu v Trenčíne z 22. septembra 1978 sp. zn. 5 T 620/78 a podľa § 226 písm. b) Tr. por. obvineného Š. K. oslobodil spod obžaloby pre trestný čin ublíženia na zdraví podľa § 222 odst. 1 Tr. zák., ktorý mal spáchať tak, že 25. februára 1977 večer vo svojom byte vo Štvrtku nad Váhom udrel železnou tyčou L. H. po hlave spôsobil mu otras mozgu a iné zranenia, pre ktoré bol L. H. práceneschopný do 17. apríla 1977.

Z odôvodnenia:

Rozsudkom Okresného súdu v Trenčíne z 22. septembra 1978 sp. zn. 5 T 620/78 bol obvinený Š. K. uznaný za vinného za trestného činu ublíženia na zdraví podľa § 222 odst. 1 Tr. zák. na tom skutkovom základe, že 25. februára 1977 vo večerných hodinách vo svojom byte vo Štvrtku na Váhom udrel železnou tyčou po hlave L. H.; následkom toho L. H. utrpel ťažkú ujmu na zdraví, a to otras mozgu, zmliaždenie mozgu a opuch mozgu, podkožný hematóm, pričom práceneschopnosť trvala od 25. februára 1977 do 17. apríla 1977.

Za to mu bol uložený podľa § 222 odst. 1 Tr. zák. trest odňatia slobody v trvaní dvoch rokov, výkon ktorého bol podľa § 58 odst. 1 písm. a), § 59 odst. 1 Tr. zák. podmienečne odložený na skúšobný čas štyroch rokov.

Podľa § 228 odst. 1 Tr. por. bol obvinený zaviazaný nahradiť L. H. škodu vo výške 3479,- Kčs.

Na odvolanie okresného prokurátora rozhodoval vo veci Krajský súd v Bratislave, ktorý rozsudkom z 13. decembra 1978 sp. zn. 8 To 648/78 zrušil podľa § 258 odst. 1 písm. e), odst. 2 Tr. por. napadnutý rozsudok vo výroku o treste a podľa § 259 odst. 3 Tr. por. uložil obvinenému trest odňatia slobody v trvaní dvoch rokov nepodmienene v prvej nápravnovýchovnej skupine.

Proti tomuto rozsudku krajského súdu podal generálny prokurátor SSR sťažnosť pre porušenie zákona v prospech obvineného, keď krajský súd zrušil napadnutý rozsudok vo výroku o treste a obvinenému uložil nepodmienečný trest, ktorý je v zrejmom nepomere k pomerom páchateľa. Uvádza, že obvinený má v mieste bydliska i na pracovisku dobrú povesť. Stará sa o 5-člennú rodinu, vedie usporiadaný rodinný život a na pracovisku je zapojený do súťaže o titul Brigáda socialistickej práce. Trestaný doteraz nebol. V odôvodnení rozsudku krajského súdu je uvedená charakteristika obvineného, ktorý je v rozpore s obsahom trestného spisu. Obvinený nie je násilníckej povahy a k trestnému činu, ku ktorému sa skutkově v plnom rozsahu priznal, ho vyprovokoval poškodený, ktorý ozbrojený nožom v opilosti vnikol do jeho domu, pričom obvinený, i keď prekročil rámce nutnej obrany, spáchal trestný čin zo strachu pred možným útokom poškodeného. Tieto okolnosti odôvodňujú povolenie podmienečného odkladu výkonu trestu.

Najvyšší súd SSR preskúmal podľa § 267 odst. 1 Tr. por. správnosť výrokov napadnutého rozsudku, ako aj konanie, ktoré mu predchádzalo a zistil, že bol porušený zákon.

Záver, že trest uložený okresným súdom je neprimeraný, urobil krajský súd na základe nesprávneho hodnotenia osoby obvineného. V dôvodoch rozsudku krajského súdu sa uvádza, že obvinený nebol doteraz súdne trestaný, ale z pracoviska je hodnotený priemerne s tým, že v poslednom čase

pracovná morálka značne poklesla. Ďalej sa tvrdí, že z miesta bydliska je hodnotený negatívne, pretože vo zvýšenej miere požíva alkoholické nápoje. Takéto hodnotenie obvineného je v rozpore s obsahom spisu. Zamestnávateľ obvineného Š. K., ČSR traťová dištancia v Trenčíne uvádza, že obvinený je u nich nepretržite v pracovnom pomere od 7. februára 1968 ako robotník na trati. S jeho pracovnými výsledkami sú spokojní. V kolektíve pracovníkov je obľúbený, počas pracovnej doby nebolo zistené požívanie alkoholických nápojov. Je zapojený do kolektívu súťažiaceho o titul Brigáda socialistickej práce. Vedie usporiadaný rodinný život, stará sa o 5člennú rodinu. Je členom ROH, kde si svoje povinnosti plní. MNV vo Štvrtku o obvinenom uvádza, že spolu s manželkou sa veľmi dobre starajú o štyri deti, neboli zistené žiadne nedostatky vo výchove. Obvinený je aktívnym členom požiarnej jednoty a zúčastňuje sa na verejnoprospešných prácach v obci. K socialistickému zriadeniu má kladný postoj, celá rodina má v obci dobrú povesť a na verejnosti sa slušne správa. Obvinený požíva alkoholické nápoje iba príležitostne. Uvedené posudky teda hodnotia obvineného jednoznačne kladne.

Uvedené úvahy platia potiaľ, pokiaľ okresný i krajský súd dospeli k záveru, že obvinený Š. K. spáchal trestný čin ublíženia na zdraví podľa § 222 odst. 1 Tr. zák.

Podľa názoru Najvyššieho súdu SSR išlo totiž v danom prípade zo strany obvineného Š. K. o nutnú obranu v zmysle § 13 Tr. zák., a preto jeho konanie nie je trestným činom.

Na základe výsledkov vykonaného dokazovania okresný i krajský súd inak správne zisťujú, že kritického dňa obvinený vystúpil z vlaku a išiel sám po chodníku smerom do svojho bytu vo Štvrtku nad Váhom. Krátko nato ho odzadu napadol vtedy mu ešte neznámy poškodený L. H. tak, že mu priložil na chrbát nôž a pýtal od neho peniaze. Obvinený dostal strach a povedal, že peniaze nemá, lebo u ich vzala manželka a že býva neďaleko. Poškodený išiel za ním až do jeho domu, pričom ho stále ohrozoval nožom, ktorý držal v blízkosti jeho chrbta. Poškodený teda v tomto štádiu deja páchal proti obvinenému trestný čin lúpeže. S nožom v ruke prišiel poškodený až do bytu obvineného, kde sa pýtal manželky obvineného E. K., či bola obvinenému pre zálohu. Obvinený, ktorému sa podarilo vzdialiť na chodbu, sa vrátil so železnou tyčou a udrel ňou poškodeného po hlave, pričom poškodený spadol na zem. Potom obvinený so svojím synom poškodeného vyhodili von. Poškodený odchádzal a na ceste mu zastavilo auto, ktoré ho odviezlo na OO VB. Obvinený na svoju obhajobu uviedol, že poškodeného udrel preto, lebo ohrozoval jeho i jeho syna nožom, pýtal peniaze a nechcel opustiť jeho byt. Obvinený sám hlásil prípad príslušným orgánom.

Z uvedeného je zrejmé, že poškodený spáchal aj trestný čin porušovania domovej slobody. V tejto súvislosti treba uviesť, že nutná obrna je prípustná aj proti útoku, ktorý smeruje proti domovej slobode. V takomto prípade trvá útok dovtedy, kým sa nepodarí útočníka, ktorý vnikol do bytu iného, z bytu vyhnať. Teda útok poškodeného trval po celý čas, po ktorý sa neoprávnene zdržiaval v byte obvineného. Je tu teda splnená podmienka predpokladaná v ustanovení § 13 Tr. zák., že útok zo strany poškodeného trval. Navyše stále trval aj lúpežný útok poškodeného L. H. a ohrozenie zdravia, prípadne života obvineného a príslušníkov jeho rodiny. Ostáva preto vyriešiť otázku, či obrna zo strany obvineného bola zrejme neprimeraná povahe a nebezpečnosti útoku.

Obvinený vedel, že poškodený má pri sebe nôž, ktorým ho ohrozoval jednak na ceste domov, jednak ohrozoval nožom jeho a jeho syna i doma v jeho byte. Je len prirodzené, že obvinený mal za týchto okolností strach a poškodený mohol kedykoľvek zaútočiť nožom proti nemu i proti členom jeho rodiny.

V nutnej obrane ide o odvracanie nebezpečenstva, ktoré vzniká útokom človeka. Obrana je namierená proti útočníkovi. Je to osobitný prípad stretnutia záujmov na ochranu rôznych spoločenských vzťahov. Záujmu chránenému Trestným zákonom tu hrozí nebezpečenstvo, ktoré možno odvrátiť iba tak, že dôjde k narušeniu iného záujmu. Čin, ktorým se odvracia útok, je

oprávnený, a preto beztrestný. Nutná obrana patrí k okolnostiam vylučujúcim nebezpečnosť činu pre spoločnosť. Podľa ustanovenia § 13 Tr. zák. je nutná obrana len vtedy vylúčená, ak bola zrejme nepriemeraná povahe a nebezpečnosti útoku. Týmto vyjadrením zákon zmienil podmienky nutnej obrany a tým uľahčil jej výkon. Nepomer obrany a útoku by musel byť zrejmý, očividný, hrubý, aby bolo možné vylúčiť aplikáciu § 13 Tr. zák. Pritom použité prostriedky majú význam len potiaľ, že brániaci sa z nich môže usudzovať na intenzitu útoku a veľkosť hroziacej škody. Inak ale nemusia byť ani približne rovnakej účinnosti. Brániaci sa použije taký prostriedok, ktorý má práve po ruke. Nejde o to, aký prostriedok obrany to je, ale ako ho brániaci sa použije. Intenzita obrany musí byť silnejšia ako intenzita útoku. Inak by obrana bola neúspešná. Obrna však nemá byť podstatne silnejšia než treba. Na druhej strane ale požiadavky na obrancu nesmú byť prehnané a nemožno žiadať, aby dal prednosť slabšiemu, ale neistému prostriedku. Škoda spôsobená v obrane môže byť väčšia ako škoda hroziace z útoku, nesmie tu však byť zrejmý hrubý nepomer. Pomer obrany a útoku treba posudzovať so zreteľom na všetky okolnosti prípadu, najmä na výnimočnosť situácie, nutnosť okamžitého rozhodovania, rozrušenie napadnutého a pod.

V danom prípade poškodený ohrozoval nožom jednak obvineného, jednak jeho syna a keď obvinený zbadal na chodbe železnú tyč, udrel ňou poškodeného po hlave a spôsobil mu ťažkú ujmu na zdraví. Útok poškodeného, ktorý po dlhší čas ohrozoval nožom obvineného i jeho syna, mohol spôsobiť obvinenému, prípadne členom jeho rodiny tiež vážne následky. Za tejto situácie nemožno vyčítať obvinenému, že mal odôvodnený strach pred možným bezprostredným použitím noža zo strany poškodeného. Obava obvineného bola objektívne i subjektívne odôvodnená, použitý prostriedok obrany primeraný nebezpečnosti útoku a spôsobená škoda nie je neprimeraná škode, ktorá objektívne i podľa predstavy obvineného z útoku hrozila.

Za tejto inak správne zistenej situácie treba dospieť k záveru, že obrana obvineného nebola zrejme neprimeraná povahe a nebezpečnosti útoku a že konanie nie je trestným činom.